

पथ्याप

उपोदिका। कालश्राकम्। लशुनम्। दाडि-
मम्। विकटतम्। प्राचीनामलकम्। पथ्या।
कपित्थम्। नागकेशरम्। गोष्ठागनरन्ध्राणि।
तक्रम्। शीतानु। शर्करा। अविदाहीन्-
सानि। वैश्वम्। मधु। कुकुम्भम्। पश्चिमो-
त्तरवातः। हरिद्रा। धितचन्दनम्। तुलाम्।
श्रीरीषः। कस्तूरी। तिक्तानि। मधुराणि।
हेमचूषम् ॥ ३ ॥

विषरोगे अपथ्यम्।

क्रोधः। विरुद्धाशनम्। अध्याशनम्। यवायः।
ताम्बूलम्। आघातः। प्रवातः। सन्धानम्।
सर्वलवणम्। नानाविधसंस्केदनम्। निद्रा।
भयम्। धूमविधिः। क्षुधा ॥ ३ ॥

अथ रोगसङ्करे पथ्यम्।

एषां गदानां यदि सङ्करः स्था-
नत्र प्रयत्नेन भिषग्मनोवै।
उक्तेषु पथ्येषु विरोधि यद्य-
नतत् प्रयुज्येत चिकित्सितेषु ॥ ३ ॥

रोगसङ्करे अपथ्यम्।

अपथ्यानि च सर्वाणि तत्तद्दोगोचितानि च।
रोगजातविद्वेदो बन्धेद्गोपिचक्रे ॥ ३ ॥

अथ वातिकरोगे पथ्यम्।

अभ्यङ्गः। परिमर्दनम्। श्रमनम्। संस्केहनम्।
टङ्घनम्। स्नेहः। स्वेदनम्। आचनम्। शय-
नम्। संवाहनम्। वस्त्रिः। नखम्। प्राव-
रणम्। समीरवपरित्यागः। अवगाहः। शिरो-
वस्त्रिः। विस्तरणम्। दिवाकरकरः। स्नानम्।
विस्त्रापनम्। तैलनीची। सरसता। गाढोप-
नाहः। सुरा। भूशय्या। सुखशीलता। खा-
ड्या रसाः। मज्जा। तैलम्। वसा। घृतम्।
नवमाषः। कुलत्थः। तिलः। गोधूमः। सुतः।
कलमः। शालिः। वटिका। पेया। धान्य-
जनम्। पयः। क्षयरः। मधुः। सुखोष्णो-
दकम्। गोमूत्रम्। नलदाम्। दधि। पयः-
पेटी। यवः। कूर्चिका। आनूपाः। बखरुङ्गि-
कोलमहिषाः। रजः। धन्वोद्भवाः। सर्पहिट-
ककवाकुतितिरिङ्गलिङ्गाः। कुम्भीरः। तिमि-
ङ्गलः। मकरः। गच्छूपः। कच्छपः। रोहित-
मतस्यः। वस्मिः। मद्गुरः। सिल्वः। यरङ्गः।
शङ्खी। इक्षिणः। प्राची। गर्गरः। पल्लवः।
अन्ये जलजननवः। वार्ताकुः। कुलकम्। शिशुः।
लशुनम्। द्राक्षा। आम्रम्। आम्रातकम्।
घात्री। दाडिमम्। अन्धवेतसफलम्। कोलम्।
कपित्थम्। शिवा। पञ्चतालम्। वज्रकम्।
गोकण्टकः। वास्तुकम्। मुक्ताची। गणिका।
सरसा। मन्दारपत्रम्। ताम्बूलम्। सित-
शर्करा। लवणः। लोषः। तुल्यः। अगुरु।
श्रीवायः। सुरदार। गुग्गुलुः। यन्त्राङ्गः।
कुकुम्भम्। क्षिणीविधिः। सचूर्णितं हेम
रजतं वीसकच। जालुत्पाटनमल्लिकापुष्पाणां
विशाला माता ॥ ३ ॥

पथ्याप

वातिकरोगे अपथ्यम्।

चिन्ता। जागरणम्। अहङ्मोहः। वमिः।
लङ्घनम्। व्यायामः। गजवाजिवाहनविधिः।
सन्धारणम्। मैथुनम्। आघातः। अपतर्प-
णम्। प्रपतनम्। धातुचयः। चोभणम्।
शोकः। पञ्चमयम्। विरुद्धाशनम्। सम्पत्-
सुक्तकमः। टङ्घनम्। जनदागमः। रजनी-
शिवः। अपराहः। भयम्। रुचाव्यपकषाय-
विक्षकटुकचारतिशीतानामशनम्। लङ्घ-
धान्यम्। उद्रिका। आफ़कौ। कङ्कः। उद्दालः।
सुजुष्टकः। कोद्रवः। यवः। श्यामाकः। जूर्ण-
दयः। शिमी। जम्बु। राजमाषः। चणकः।
सुतः। कुलत्थः। विषमः। शालूकम्। कस्तुकम्।
कश्यपः। तलकम्। कठिलकम्। तिन्दुकम्।
कर्कोटम्। नवतालशृङ्खलम्। तालास्थिमज्जा।
नदीतडागजनलम्। करका। निन्दारबीजम्।
पिण्याकः। शिशिरानु। रासभपयः। पत्र-
श्राकम्। चिटतु। भूमिम्बम्। कटुका। करी-
रम्। अखिलशुक्तामिषम्। माचिकम्। धूमः।
बहुमरुतु। रजः। परिभवः। खट्वा ॥ ३ ॥

अथ पैतिके पथ्यम्।

सर्पिःपानविधिः। विरेचनम्। अहङ्मोहः।
सितशालिः। गोधूमः। आफ़किः। धान्यकम्।
चणकः। सुतः। मखरः। यवः। पथ्यवित-
मकः। पयः। पयःपेटी। वरा। माचिकम्।
लाजाः। धन्वरसः। घृतानि। चिता। शीतो-
दकम्। उद्भिदः। कर्कोटम्। कदलम्। कण्टकि-
फलम्। वैचायम्। आघाफ़कम्। नट्टीका।
कोमलकुलकम्। कुम्भाङ्कम्। इन्दीवः। तुम्बी।
पपेटकः। अल्पमारिषदलम्। कठिलकम्।
दाडिमम्। घात्री। कोमलतालशृङ्खलम्।
अभया। खर्जूरम्। औद्भुवरम्। विषम्।
कषायः। तिक्तः। मधुरः। मधूकम्। वरी।
कांस्थम्। अयः। रजतम्। हेम। कटुका।
निम्बः। चिटतु। चन्दनम्। हमीम्। भूमि-
यहम्। सुशीतलवनम्। धारायहम्। चन्द्रिका।
रत्नाम्बोरहणपत्रशयनम्। शीताः। प्रदेहाः।
भूशय्या। मखिः। प्रदोषवमयः। गीतम्।
प्रियाणिङ्गनम्। स्नानम्। मित्रसमागमः।
प्रियकषा। मन्दागिणः। अभ्युच्चयम्। वाहिच-
अवणम्। मनीरमततभावाः। मुलास्थिचयम्।
पुत्रागोत्पन्नपाटलाजसुमनःकडारपुष्पाणि।
कर्परम्। मनीरनीरम्। शीतक्रिया ॥ ३ ॥

पैतिके अपथ्यम्।

धूमः। स्वेदनम्। आतपः। निधुवनम्। सन्धा-
रणम्। क्रोधः। चारः। अन्धा। गजवाजि-
वाहनविधिः। तीक्ष्णकर्मे। व्यायामः। अन्न-
विदाहकारिसमयः। यौगः। विरुद्धाशनम्।
मथ्याङ्गः। जनदावयः। रजनीमध्यम्। मथ-
वयः। व्रीहिः। वैगुणलम्। तिलः। लशुनम्।
माषः। कुलत्थः। गुडः। निष्पावः। मदिरा।
अतसी। प्रहीजनम्। धान्याङ्कम्। उष्णोदकम्।

पथ्याप

जमीरम्। नलदाम्। हिङ्गु। लङ्घनम्।
नखम्। भस्मातकम्। ताम्बूलम्। दधि। सर्पपः।
वदरम्। तैलाशनम्। तिन्निदी। कटु। अन्धम्।
लवणम्। विदाहि ॥ ३ ॥

अथ शैक्षिके पथ्यम्।

हृदिः। लङ्घनम्। अञ्जनम्। निधुवनम्।
प्रोहर्तनम्। स्वेदनम्। चिन्ता। जागरणम्।
अमः। अतिगमनम्। लङ्घ् वेगधारणम्। गच्छवः।
प्रतिधारणम्। प्रथमनम्। हृद्यनयानम्।
धूमः। प्रावरणम्। निधुहम्। अतिसंशोभः।
नखम्। भयम्। रुचोष्णविधिः। पुरातन-
शालिः। वटिका। निष्पावः। लङ्घधान्यम्।
चणकः। सुतः। कुलत्थरसः। चारः। सर्वप-
तैलम्। उष्णजनम्। धन्वामिषम्। राजिका।
वेचायम्। कुलकम्। कठिलकम्। वार्ताकुः।
औद्भुवरम्। कर्कोटम्। लशुनम्। मोचकुसु-
मम्। शक्राशनम्। मुरणः। निम्बम्। मलक-
पोतिका। वरुणः। तिक्ता। चिटतु। माचि-
कम्। ताम्बूलम्। नलदाम्। जीर्णमदिरा।
योषम्। वरा। गोजलम्। लाजाः। सुभट-
तकुलभवम्। तिक्तम्। सुखोष्णालयः। कांस्थम्।
अयः। अञ्जनम्। मोक्तिकम्। कटुः। कषाय-
रसः ॥ ३ ॥

शैक्षिके अपथ्यम्।

स्नेहः। अभ्यञ्जनम्। आचनम्। अङ्कि शय-
नम्। स्नानम्। विरुद्धाशनम्। पूर्याङ्कः।
शिश्निरः। वसन्तसमयः। रात्रादिः। आद्य-
वयः। सुक्तमात्रसमयः। अन्नपानकरणम्।
माषः। नवतकुलः। मतस्यः। मांसम्। हनु-
विक्रितः। दुग्धविक्रितः। तालास्थिमज्जा।
द्रवः। पेया। भयम्। उपोदिका। पनसम्।
हृत्राकम्। आघाफ़कम्। खर्जूरम्। अतु-
लेपनम्। पयःपेटी। पयः। पायसः। खाडु।
अन्धम्। लवणम्। गुल्फि। तुहिनम्। सन्तर्प-
णम् ॥ ३ ॥

अथ वसन्तर्तौ पथ्यम्।

वमनम्। यवायः। व्यायामः। भेदः। भ्रमणम्।
अभिषेवा। कटुः। तिक्तः। विदाहि। तीक्ष्णम्।
कषायः। मधोदनम् ॥ ३ ॥

वसन्तर्तौ अपथ्यम्।

दिवागिद्रा। सन्तर्पणम्। आलस्यम्। सुधांशु-
सेवा। पिच्छालुकम्। खाडु। शुक्लकाष्ठम्।
पिष्टम्। दधि। चौरम्। घृतम् ॥ ३ ॥

अथ शीतर्तौ पथ्यम्।

चन्दनम्। शीतवातः। क्षाया। अन्नम्। कषा-
शयनम्। प्रखनम्। सद्यःपयोभाषितशीतभक्तम्।
विशिटद्रवम्। प्रियभोजनम् ॥ ३ ॥

शीतर्तौ अपथ्यम्।

कटु। तिक्तम्। उष्णम्। चारम्। अन्धम्।
रौद्रम्। भ्रमणम्। अभिषेवा। उन्निद्रता।
भास्करतप्तोयस्नानम्। अतिपानम्। दधि।
तक्रम्। तैलम् ॥ ३ ॥